

УДК 37/013(510)

© Чжан Лун, 2014

<https://orcid.org/0000-0003-3811-5367>

ДІАЛЕКТИКА ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТИ КИТАЮ ЕПОХИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Чжан Лун

*Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
(Харків, Україна)*

E-mail: 44547479@qq.com

У статті здійснено огляд репрезентацій традиційних цінностей китайської культури в новітній методології і модернізованому змісті освіти в Китайській Народній Республіці. Виокремлено дві основоположні характеристики освітнього процесу, що визначають його сучасну специфіку: традиціоналізм і модернізація. Наведені характеристики відповідають вимогам сучасного глобалізованого світу. Традиціоналізм стримує негативні впливи глобалізації, модернізація сприяє актуалізації освітнього процесу.

Розкрито можливі позитивні й негативні впливи традиційних цінностей на стан і результат сучасної освіти. Показано, що позитивні прояви традиціоналізму після переосмислення й творчої трансформації можуть стати важливим елементом освітніх інновацій.

Схарактеризовано особистісно орієнтований, моральний, креативний, екологічний, патріотичний, трудовий напрями китайської освіти, які спираються на традиційні конфуціанські цінності й водночас визначають її сучасний стан. Перелічені напрями утворюють інноваційний аспект методології та змісту освіти, який китайські вчені характеризують терміном «модернізація». Показано, що сучасна освіта в Китаї насичена ідеями гуманізму та орієнтована на вимоги глобалізованого світу.

Ключові слова: Китай, освіта, традиціоналізм, модернізація, конфуціанство, цінності, традиції.

Чжан Лун. Диалектика традиционализма и модернизации в системе образования Китая эпохи глобализации. В статье сделан обзор репрезентаций традиционных ценностей китайской культуры в новейшей методологии и модернизированном содержании образования в Китайской Народной Республике. Выделены две основоположные характеристики образовательного процесса, определяющие его современную специфику: традиционализм и модернизация.

Приведенные характеристики отвечают требованиям современного глобализированного мира. Традиционализм сдерживает негативные воздействия глобализации, модернизация способствует актуализации образовательного процесса.

Раскрыты возможные положительные и отрицательные воздействия традиционных ценностей на состояние и результат современного образования. Показано, что положительные проявления традиционализма после переосмысления и творческой трансформации могут стать важным элементом образовательных инноваций.

Охарактеризованы личностно ориентированное, нравственное, креативное, экологическое, патриотическое, трудовое направления китайского образования, опирающиеся на традиционные конфуцианские ценности и одновременно определяющие его современное состояние. Перечисленные направления создают инновационный аспект методологии и содержания образования, который китайские учёные характеризуют термином «модернизация». Показано, что современное образование в Китае насыщено идеями гуманизма и ориентировано на требования глобализированного мира.

Ключевые слова: Китай, образование, традиционализм, модернизация, конфуцианство, ценности, традиции.

Постановка проблеми. Глобалізація як один з визначальних процесів сучасного світового розвитку чинить суперечливий вплив на всі сфери суспільного життя, в тому числі на освіту. Серед основних викликів, пов'язаних із глобалізаційними процесами, що охопили планету, найчастіше називають тенденцію до уніфікації, нівелювання національно-специфічних рис способу життя народів. Паралельно у світі поширюється тенденція до пошуку традиційного етнокультурного коріння, його збереження й ретрансляції молодим поколінням через різноманітні соціальні інститути й насамперед через освіту. У цьому нині багато хто вбачає шлях подолання негативних впливів цивілізаційної глобалізації.

Сьогодні Китай є однією з країн з найінтенсивнішими темпами та найбільш вражаючими результатами суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку. Цим зумовлений інтерес науковців багатьох країн до особливостей побудови й функціонування сучасної системи освіти КНР, що забезпечили досягнення в порівняно короткі строки таких переконливих показників ефективності китайської моделі цивілізаційного поступу та людського розвитку.

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблеми синтезу традиційних цінностей китайської цивілізації та здобутків глобалізованого світу, а також шляхів подолання кризових явищ, зумовлених суперечностями глобалізаційних

процесів, досліджували китайські вчені та мислителі Цзінь Цзин, Дін Яфей, Тао Фуюань, Ван Мен та ін. [1; 11; 21].

Останні роки позначилися в КНР численними публікаціями, у яких розглядається проблематика генези й розвитку китайських духовних традицій, їх впливу на сучасне суспільство [24]. У працях Лі Ченуя «Відносини між китайською та західною культурами», Ду Вейміна «„Культурний Китай” та конфуціанські традиції», Чжан Шаохуа «Думки про проблеми людської цивілізації», у публікаціях Чжань Лівеня, Чже Хунчі, Чжао Чжидуна, а також колективній монографії «Філософія і сучасна культура» досліджуються різні сторони духовного життя й культури, механізми культурного наслідування, проблема взаємодії традиційної культури та сучасних процесів модернізації в духовному житті китайського суспільства [25; 26 та ін.]. Однак, ступінь і вектори впливу духовних традицій на сучасний освітній процес у китайському суспільстві залишаються малодослідженими.

Метою статті є огляд репрезентацій традиційних цінностей китайської культури в новітній методології і модернізованому змісті освіти в Китайській Народній Республіці.

Виклад основного матеріалу. Один з видатних представників китайської культурологічної думки ХХ століття Сунь Ятсен у своїх ранніх філософських працях, відзначаючи зв'язок природи людини, традицій і освіти, писав: «Людські таланти, шляхетні вдачі напряду пов'язані з вихованням. *Цзяо* (навчання, виховання) — є *дао* (шлях), а плеяда талановитих людей і шляхетні традиції зміцнюють державу, і інакше не може бути» [16, с. 63].

Китайські філософи по-різному, іноді навіть діаметрально протилежним чином пояснювали людську природу, однак, всі вони погоджувалися в одному: на людську природу необхідно впливати шляхом просвіти, освіти, самоосвіти задля гармонізації людини і, відповідно, суспільства. Тянь Гуанчін пише: «Від Конфуція до Сунь Ятсена, з давніх часів до наших днів існує спільне розуміння: прагнення до знань сприяє прогресу суспільної культури, у зв'язку з цим необхідно розвивати „природу” (якісні характеристики) народних мас; прагнення розвивати „природу людей” зумовлює той факт, що вихованню й навчанню надають належного значення» [19, с. 364].

На думку китайських дослідників освіти, духовна трансформація людини в сучасному світі не можлива без відродження й творчого використання в сучасних умовах традиційних (незахідних) духовних цінностей, зокрема духовних традицій китайської культури, які зберегли духовний потенціал, що може з успіхом бути використаний для наповнення змісту сучасної освіти [29, с. 64].

Засоби навчальної та науково-дослідної роботи

Усе розмаїття китайських традицій може бути представлено об'єднаним у дві групи: так звані «великі традиції» — традиції, що відносяться до історичної спадщини та, на думку дослідників, забезпечують стійкість і неперервність культури, і «малі традиції», здатні до модифікації під впливом мінливих умов і збереження життєстійкості в сучасних умовах (власне соціальні традиції), сформовані під надзвичайно сильним впливом на них ідеологічних вчень, насамперед конфуціанства й даосизму [3, с. 6].

Ядром традицій виступають ціннісні установки кожної нації. Разом із тим, ієрархія ціннісних установок у різні часи може набувати різних форм. Розглядаючи традиційні ціннісні уявлення сучасної молоді як групи населення, яка найбільше піддається впливам, китайські вчені виокремлюють, принаймні, три основні їх рівні:

– традиційні життєві цінності — прагнення до гармонії, стабільності й усталеності, так зване «дотримання золотой середини». До числа традиційних канонів, що забезпечують порядок і стабільність у китайському суспільстві, відносяться основоположні принципи конфуціанської моралі: шанування батьків (*сяо*) і відданості (*чжун*). Якщо перший принцип у всі часи визначав глибинні відносини особистості з сім'єю, то другий — її соціальні відносини у різних суспільних сферах, що розташовуються над родинно-сімейними зв'язками. При цьому *чжун* виступала не як протилежність *сяо* з її схильністю до сімейного егоїзму та замкненості, а похідною від неї, що гармонійно сполучалися й доповнювали одне одного;

– традиційні моральні чесноти: слідування моральним нормам взаємовідносин між старшими й молодшими (конфуціанські уявлення *женьлунь*), нормам міжлюдського спілкування, оцінка людей головним чином за ступенем дотримання традиційних моральних стандартів;

– традиційні основоположні інтереси групи, чи зміст колективної свідомості — відповідальність за сім'ю, друзів, малу групу й державу [18, с. 32–33].

Досліджуючи вплив традицій на освіту, китайські вчені відзначають, що традиційний компонент проявляється в освітньому процесі здебільшого через його зміст, тематика якого в гуманітарних дисциплінах (рідна мова, література, історія, географія та інші світоглядні дисципліни) пов'язана з основними ціннісними установками й зі стереотипами поведінки, характерними для ідеальної особистості, модель якої була свого часу створена національними китайськими ідеологічними вченнями, насамперед конфуціанством [4; 5].

Конфуціанство зразком «мікрокосму порядку в державі та суспільстві» вважало патріархальну сім'ю як [14, с. 11]. За зразком родинних вибудовувалися зв'язки, що не мали основи спорідненості, наприклад взаємовідносини

«учитель–учень» [2, с. 19]. Слід відзначити характерне для китайської традиційної культури шанування вчителя поряд із шануванням старших. Китаєць завжди поважав учителя так само як своїх батьків, предків, сім'ю. Визнавався абсолютний авторитет учителя. Китайське прислів'я твердить: «Той, хто хоча б один день був твоїм наставником, на все життя стає як батько» [7, с. 501].

Позитивне значення цієї ціннісної установки китайські вчені вбачають у тому, що сучасна освіта, базуючись на традиціях, надає у змісті освіти великого значення сім'ї, впливові сім'ї на людину; спрямовує процес навчання, враховуючи атмосферу конкретної сім'ї та її життєві обставини; сімейне та шкільне виховання взаємопов'язані та взаємозумовлені; учитель навчає поважати своїх предків, бути відповідальними перед своєю сім'єю, сім'я, у свою чергу, вчить поважати й шанувати наставника [29, с. 67]. Китайські вчені підтверджують своїми дослідженнями, що ідеї конфуціанства конкретно актуалізовані в освітньому процесі.

Водночас, відзначаються й негативні впливи традиційного виховання, що виявляються у надмірній залежності індивіда від сім'ї, відсутності самостійності, консерватизмі й пригніченні самостійності думки, надмірній покірності. Детермінований переважно традиційними факторами освітній процес може набувати рис догматизму.

На думку дослідника Дяо Пей-е, для сучасного освітнього процесу варто запозичити моральну модель поведінки та концепцію соціального обов'язку, яка виховує почуття любові, поваги, довіри, турботу по відношенню до оточуючих людей, формує почуття патріотизму й відповідальності перед державою й суспільством, вносить до навчальних програм відповідні етико-моральним нормам стандарти гармонійного розвитку особистості та наступного всебічного розвитку якостей нації при збереженні державних інтересів [12, с. 121].

Разом із тим китайські дослідники виявляють і негативні наслідки надмірної етизації суспільних відносин і сфер життєдіяльності, серед яких: ігнорування вільного розвитку особистості, відсталість освітньої методології, що не дозволяє навчати учнів з урахуванням їхніх здібностей.

Одним із проявів традиціоналізму в духовному житті китайського суспільства є авторитарність. Як зазначалося вище, стосунки в сім'ї служили прототипом відносин у суспільстві, яке відзначалося суворою стратифікацією та соціальною диференціацією. Сім'я і, відповідно, держава певним чином придушували людину, вимагали покірливості та беззаперечного підкорення. Визначальним критерієм соціальної оцінки були не духовні можливості особистості, її інтелектуальне багатство й здібності, а суворе дотримання певної соціальної ролі. Існував етичний кодекс, заснований на загальній покірності й

дисципліні, тим самим націлений на максимальне приборкання природного начала в людині. Таким чином особисте «я» людини максимально пригнічувалося, і в її свідомість впроваджувався ідеал служіння правителю, державі, суспільству.

У сучасній освіті авторитарність відносин можна використати, за твердженням китайських учених, для збереження й розповсюдження найкращих китайських національних традицій: підсилення ролі держави у процесі макроконтролю за освітнім процесом з метою підвищення якості навчання для покращення якостей нації в цілому.

Проте, авторитарність має й зворотній бік, що негативно впливає на освітній процес: вона заважає взаємодії й діалогічності, встановленню демократичних і рівноправних відносин між учнем і вчителем.

Вивчаючи сучасні тенденції модернізації освітнього процесу, китайські дослідники Чі Сін, І Тяньфен, Ші Чжу-ін, Тан Чжуаньбао, Сяо Чуань виявляють антропологічну спрямованість уже розроблених напрямів китайської освіти, серед яких: особистісно орієнтована, моральна, естетична, креативна (інноваційна), екологічна, патріотична/національна, фізична, трудова освіта [28 та ін.].

На думку китайських учених, через ці напрями освіти в суспільство має бути впроваджена нова культура мислення, яка відповідає викликам сучасного світу.

Особистісно орієнтована освіта є для Китаю новим явищем, що відповідає вимогам часу. У «Законі про обов'язкову освіту в КНР» (1986) йшлося про необхідність розвитку в молоді високоморальних якостей, культури, забезпечення усвідомлення національної ідентичності й якостей особистості (*suzhi*). Освіта (*jiaoyu*) визнавалася шляхом для досягнення перелічених вище якостей. Два ці компоненти й утворили поняття *suzhi jiaoyu*.

У контексті нової концепції освіти в 1980-ті роки в Китаї було обрано курс на «підвищення якісних характеристик нації». «Якісно орієнтоване виховання» уточнювало поняття всебічного розвитку: тепер від фахівців нового покоління вимагалися не лише сучасні знання в галузі науки, техніки й теорії управління, але й «проривні» навички та особистісні характеристики, що відповідають міжнародним критеріям епохи гнучкого постіндустріального виробництва: креативність, самостійність мислення, комунікативність тощо. Як зазначає Мао Цзяжуй, особистісно орієнтована освіта, здійснювана на основі синергетичного підходу, — це не пряма передача знань і досвіду в готовому вигляді, а розвиток і саморозвиток особистості в процесі засвоєння нею знань, вироблення нових сенсів їх розуміння [15, с. 117]. Особистісно орієнтованій освіті притаманний уважніший погляд на людину та її індивідуальність. Вона

забезпечує розвиток і саморозвиток особистості, виходячи з індивідуальних здібностей, схильностей, інтересів, ціннісних орієнтацій та суб'єктного досвіду людини.

У сучасному суспільстві найбільш гострі конфлікти й сутички відбуваються у сфері моральнісних уявлень. Дослідники освіти в Китаї вважають пріоритетними питання виховання моральності (*де*), реінтерпретуючи традиційні конфуціанські ідеї про первинну мораль, про неможливість реформування держави без реформування людини. У «Програмі побудови громадянської моральності» (2002) [10] визначено головне завдання управління державою не тільки за допомогою закону, але й за допомогою моралі (*де*) шляхом безперервного поглиблення й розширення будівництва громадянської моралі, що відповідає соціалістичній ринковій економіці.

У «Програмі» виокремлені п'ять моральних установок, що висловлюють її суть: 1) любов до батьківщини й виконання закону; 2) чітке слідування правилам поведінки, щирість і довіра; 3) згуртованість і товариськість; 4) працелюбність, бережливість і самопідсилення; 5) служіння своїй справі. Ці «п'ять установок» чітко асоціюються з конфуціанськими у *чан* («п'ять усталеностей») — гуманність (*жень*), належна справедливість (*і*), етикоритуальна благопристойність (*лі*), розумність (*чжи*), благонадійність (*сін*).

У контексті креативної освіти креативність (творчість) розглядається як інтегральна якість особистості, що виявляється у прагненні до пізнання, допитливості; у здатності до подолання стереотипів, умінні «відчувати» проблеми, а також у гнучкості мислення; у притаманних людині оригінальності, ініціативності, нестандартності, терпимості, проникливості. Як зазначає Сю Чжун-ань, «креативність — основа продуктивного розвитку. Саме креативність забезпечує зростання, притаманне тією чи іншою мірою кожній особистості» [17]. На думку Чжан Вейдун, в умовах інформаційного суспільства пріоритетною метою освіти є формування всебічно розвиненої творчої особистості, здатної реалізувати творчий потенціал у динамічних соціально-економічних умовах як у власних життєвих інтересах, так і в інтересах суспільства [23].

Характерна для традиційної китайської «картини світу» ідея про гармонійну єдність природи (Неба) й людини знаходить нині своє втілення в екологічній освіті. Як надзвичайно ефективна модель економічних перетворень, сучасний Китай демонструє розуміння того, що для ефективної реалізації екологічних завдань необхідно формування екологічної культури як здатності людини узгоджувати своє існування й потреби з природними можливостями.

За переконанням китайських дослідників, вивчення екологічних традицій, у яких узагальнені не тільки раціональні форми господарювання, але й ціннісне

ставлення до природи, сприяє входженню молодого покоління в загальнолюдську культуру. Як зазначають Лінь Сицзе, Цзен Гопін, Чжоу Чуньжун, Чжан Фенань, Юй Моучан, Чен Мейхао, Ван Лю, екологічна освіта сприяє формуванню гуманістичного світосприймання, оскільки збагачує особистість низкою морально-гуманістичних установок: відповідальністю за все живе, новою аксіологічною картиною світу, повагою до природи як загальнолюдського надбання [8; 13; 20; 22; 27; 30].

У конфуціанстві ставлення людини до природи є опосередкованим ставленням людей одне до одного. Аморальність у ставленні до природи полягає в тому, що, руйнуючи природне докільля, людина чинить шкоду не тільки природі, але й іншим людям, оскільки підриває природну основу суспільного життя. Таким чином, етичне ставлення людей один до одного опосередковане ставленням до природи. У центрі еколого-етичної системи конфуціанства — суспільна людина, послідовник екологічно моральної поведінки.

Спираючись на конфуціанські ідеї в екологічному аспекті, сучасна освіта передбачає, що екологічно-моральна поведінка — це не пасивно-споглядальне ставлення людини до природи, а творчо-перетворювальне, спрямоване на виявлення й відтворення природних ресурсів як необхідної умови людської життєдіяльності.

Сучасна освітня практика КНР робить вагомий акцент на вихованні патріотизму, оскільки патріотизм уособлює собою згоду людей з інтересами держави.

Конфуціанці робили акцент на групових цінностях, вважаючи їх найважливішим засобом і критерієм виховання ідеальної особистості. Конфуцій закликав виходити з інтересів народу. Мен-цзи писав, що держава гине, якщо всі прагнуть до індивідуальних цінностей, і процвітає, якщо переважає прагнення до цінностей групових, якщо панує єдність інтересів. Коли виникає конфлікт індивідуальних і групових цінностей, необхідно жертвувати першими заради останніх. Сюнь-цзи зазначав, що людина, поступаючись бикові в силі, а коню в жвавості, тим не менш, перевершує, головним чином, завдяки своїй здатності жити й діяти групою.

Проблемам виховання в молодих людей патріотизму присвячені праці Ван Шиміня, Чжан Циня, Ян Венцзюня, Сун Чжиміна, Ся Вейдуна та ін. [9; 31 та ін.]

Трудова освіта й виховання в Китаї спирається на традиційно притаманний китайцям раціоналізм. Більшість суспільствознавців Китаю (Лю Ганцзі, Лі Цзехоу, Ван Дянь та ін.) вважають раціоналізм основною характерною рисою китайського національного характеру. Раціональне начало виявляється в ідеї принесення користі суспільству — ідеї, що присутня в усіх

філософських концепціях Давнього Китаю. Раціоналізм і діловитість розглядаються і як особливості мислення китайців. Метою трудової освіти є виховання в молодого покоління саме цих якостей.

Висновки. Особистісно орієнтований, моральний, естетичний, креативний, екологічний, патріотичний, фізичний, трудовий напрями китайської освіти спираються на традиційні конфуціанські цінності й водночас визначають її сучасний стан, насичений ідеями гуманізму та орієнтований на вимоги глобалізованого світу. Перелічені напрями утворюють інноваційний аспект методології та змісту освіти, який китайські вчені характеризують терміном «модернізація».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ван Мэн. Волна глобализации и строительство культурной державы / Ван Мэн ; пер. с кит. С. Топроцева // Проблемы Дальнего Востока. — 2004. — №2. — С. 168–171.
2. Тертицкий К. Китайцы: традиционные ценности в современном мире / К. Тертицкий — М. : МГУ им. М. В. Ломоносова ; Ин-т стран Азии и Африки, 1994. — 347 с.
3. Титаренко М. Л. Традиции в общественно-политической жизни и политической культуре КНР / М. Л. Титаренко, Л. С. Переломов. — М. Наука ; Восточная литература, 1994. — 325 с.
4. Чжан Лун. Традиційні погляди китайців на особистісно-професійні якості вчителя / Чжан Лун // Международное сотрудничество в образовании в условиях глобализации : материалы второй международной научно-практической конференции. Часть I / отв. ред. В. М. Ефимова. — Симферополь : ДИАЙПИ, 2013. — С. 344–349.
5. Чжан Лун. Этико-философские истоки традиционных воззрений китайцев на личностно-профессиональные качества учителя / Чжан Лун // Проблемы сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія : зб. статей / ред. кол.: О. В. Глузман, М. Я. Ігнатенко, В. С. Заслуженюк та інші. — Ялта : РВНЗ КГУ, 2013. — Вип. 41. — Ч.3. — С. 213–218.
6. Чэн Цзэнхунь. Создание морали XXI века и конфуцианская этика / Чэн Цзэнхунь. // Социальные и гуманитарные науки. Зарубежная литература. — Вып. 3. — 1997. — С. 23.
7. Баюн чжунвень ченюй циззянь (Словник найуживаніших китайських ідіоматичних висловів) / упор. Фен Жуй. — Сянган : Хуейтун шидянь, 1973. — 530 с.
8. Ван Лю. Шитань дандай Чжунго хуаньцзін баоху де цоши (Комплекс заходів, спрямованих на охорону довкілля) / Ван Лю // Кесюе цзіньцзі шехуей. — 1997. — №3. — С. 49-57.

Засоби навчальної та науково-дослідної роботи

9. Ван Шимін. Лунь чжунхуа мінцзу ціншень ди дандай гуннен (Про сучасні функції китайського національного духа) / Ван Шимін, Чжан Цинь // Сисян чженчжи цзяоюй (Ідеологічна і політична освіта). — Бейцзін, 2005. — С. 51–58.
10. Гунмін даоде ганьяо (Програма побудови громадянської моралі) // Женьмін жибао. — 2001. — №18. — 25.10.2001.
11. Дін Яфей. Цзинци чуаньчюхуа юй Чжунго сяньдайхуа (Економічна глобалізація та китайська модернізація) / Дін Яфей, Тао Фуюань // Чжесюе яньцзю (Філософські дослідження). — Бейцзін, 2002. — №1. — С. 13–14.
12. Дяо Пей-е. Цзяоюй веньхуасюе («Культурологія освіти») / Дяо Пей-е. — Цзянсу цзяоюй чубаньше, 1992. — 118 с.
13. Лін Сицзе. Хуаньцзін веньті юй чжесюе фаньсі (Сучасні питання екології знаходять своє відображення в філософських теоріях Китаю) / Лін Сицзе. // Цзяньхань луньчань. — 1997. — №10. — С. 39–42.
14. Мао Ліжуй. Чжунго гудай цзяоюй ші (Історія освіти стародавнього Китаю) / Мао Ліжуй. — Женьмін цзяоюй чубаньше, 1979. — 266 с.
15. Мао Цзяжуй. Сучжі цзяоюй лунь (Теорія особистісно орієнтованої освіти) / Мао Цзяжуй. — Женьмін цзяоюй чубаньше, 2003. — 281 с.
16. Сунь Чжуншань цюаньцзі (Повне зібрання творів Сунь Ятсена) — Т.1. — Бейцзін, 1981. — 414 с.
17. Сю Чжун-ань. Чуансін цзяоюй (Креативна освіта) / Сю Чжун-ань. — Бейцзін: Чжунго цінци чубаньше, 2001. — 223 с.
18. Тан Цань. Чжунго ціннянь тоуші — гуаньюй ідай жень ди цзячжігуань яньбяо яньцзю (Погляд на китайську молодь — дослідження еволюції ціннісних концепцій одного покоління) / Тан Цань. — Бейцзін: Бейцзін чубаніпе, 1993. — С. 32–34.
19. Тянь Гуанчін. Хеселунь: жуцзя венмін юй дандай шехуей (Гармонія: конфуціанська культура і сучасне суспільство) / Тянь Гуанчін. — Бейцзін: Чжунго хуачао чубаньше, 1998. — 374 с.
20. Цзен Гопін. Цзи цзучжи ди цзижань гуань (Місце природи в системі світобудови) / Цзен Гопін. — Бейцзін: Бейцзін дасюе чубаньше, 1996. — 336 с.
21. Цзін Цзин. Цзінцзи чуаньчюхуа ші ба «ханьгуан лінлінде шуанчень цзень» / Цзін Цзин // Чжунго веньті баогао: сінь шицзе чжунго мяньлін яньцзень тяочжань («Холодне світло двосічного меча» економічної глобалізації) / зб. ст. про Китай) — Бейцзін: Чжунго шехуей кесюе чубаньше, 2000. — С. 253.
22. Чен Мейхао. Шендай веньхуа юй ке чісьюй фачжань (Екологічна культура і сталий розвиток) // Кеці даобао. — 1977. — №11. — С. 7–10.

23. Чжан Вейдун. Чуансінь цзяоюй юй цзяоюй чуансінь (Інноваційна освіта й освітні інновації) / Чжан Вейдун. // Чжунго цзяоюй кесюе (Китайська наука про освіту). — Женьмінь цзяоюй чубаньше, 2002. — С. 191–223.

24. Чжан Кайюань. Лін юй хуейгуй : Чуаньтун веньхуа юй цзіньдай веньхуа гуаньсі шисі (Відкат і повернення : Вплив традиційної культури на історичний процес модернізації суспільства. Досвід аналізу проблеми) / Чжан Кайюань. — Чанша, 1988. — 343 с.

25. Чжань Лівень. Чуаньтунсюе іньлунь: Чжунго чуаньтун веньхуа довей фаньсі (Аналіз традиційної культури Китаю) / Чжань Лівень. — Бейцзін : Чжунго женьмінь дасюе чубаньше 1989. — 320 с.

26. Чже Хунчі. Цзяоюй сяньдайхуа ди луцзін (Шляхи модернізації освіти) / Чже Хунчі. — Бейцзін: Цзяоюй кесюе чубаніпе, 2000. — 312 с.

27. Чжоу Чуньжун. Хуаньцзін даоде — женьлей веньмінь ди сінь кеті (Становлення екологічного світобачення — нове завдання людської цивілізації) / Чжоу Чуньжун, Чжан Фенань. // Хебей цзіньтао дасюе сюебао. — 1997. — №12. — С. 43–45.

28. Чі Сін. Чжунго цзяоюй дяоча (Дослідження китайської освіти) / Чі Сін, І Тяньфень. — Бейцзін цзічжоу чубаньше, 2005. — 118 с.

29. Чянь Юаньвей. Цзічу цзяоюй гайге яньцзю (Дослідження основ освітніх реформ) / Чянь Юаньвей. — Шанхай : Шанхай кецзі цзяоюй чубаньше, 2001. — 389 с.

30. Юй Моучан. Веньхуа сінь шицзі. Жень юй цзижань (Культура нового століття. Взаємозв'язок природи і людини) / Юй Моучан. — Харбін : Дунбей шуе дасюе чубаньше, 1996. — 150 с.

31. Ян Веньцзюнь. Айгочжуй цзяоюй ін сун мінфенміньюсу чжун цзяшень мінцзю женьтунган (Патріотична освіта має поглибити національні звичаї до рівня національних помислів) / Ян Веньцзюнь. // Сисян чженчжи цзяоюй (Ідеологічна і політична освіта). — Бейцзін, 2005. — №2. — С. 53–56.

ABSTRACT

**DIALECTICS OF TRADITIONALISM AND MODERNIZATION
IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF CHINA IN THE GLOBALIZATION ERA**

Zhang Long

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Kharkiv, Ukraine)

E-mail: 44547479@qq.com

The article surveys the presence of traditional Chinese cultural values in the up-to-date methodology and modernized content of education in the People's Republic of China. Two grounding characteristics of the educational process, which determine its modern peculiarity have been specified: traditionalism and modernization. The given characteristics meet the demands of the modern globalized world. Traditionalism restrains the negative impact of globalization, modernization facilitates the actualization of the educational process. Probable positive and negative influence of traditional values on to the state and the result of the modern education has been exposed. Positive manifestations of traditionalism after reconsideration and creative transformation were shown to become an important element of educational innovations. Person oriented, moral, creative, ecological, patriotic, labor directions of Chinese education, based on traditional Confucian values, simultaneously determining its current state have been characterized. The listed directions create an innovation aspect of methodology and educational content, which the Chinese scientists characterize by the term "modernization". It has been shown that the modern education in China is full of humanism ideas and globalized world oriented.

Keywords: China, education, traditionalism, modernization, Confucianism, values, traditions.